

NECİP FAZIL KISAKÜREK'İN ŞİİRLERİNDE “SU” İMGESİ¹

Mustafa KARABULUT²

Türk edebiyatında “su” imgesi en çok kullanılan konularından biridir. “Su”, destanlar döneminden günümüze kadar farklı bağlamlarda kullanılır. Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin önemli isimlerinden Necip Fazıl Kısakürek bu mefhumu büyük önem verir. Necip Fazıl’ın “Su” başlıklı sekiz şiiri yer almaktadır. Şair suyu arıttıcı, her zaman temiz kalan ve rehberlik yapan kutsal bir unsur olarak ifade eder. Su bütün şiirler boyunca maddi ve manevi özellikleriyle ön plana çıkar.

Bu çalışmada amacımız Necip Fazıl’ın şiirlerinde “su” imgesinin nasıl ve hangi anlamlarda kullanıldığını tespit etmektir.

2. Cumhuriyet Dönemine Kadar “Su” İmgesine Bir Bakış

Su, var oluş kaynaklarından biri olması dolayısıyla insanoğlunun hayatını doğrudan ilgilendiren bir unsurdur. Su; mitoloji, hikâye, destan (Yaratılış Destanı, Oğuz Kağan Destanı vb) ve dini eserlerin bir kısmında kutsal anlamlarda kullanılmıştır. Türk Edebiyatının hemen her döneminde “su” edebî eserlerin önemli konularından olmuştur.

Su, *Kur’an-ı Kerim*’de Hûd Sûresi /7 ve Enbiyâ Sûresi/30’da kâinatın özü, cevheri olarak yer alır:

“Amel bakımından, en güzel kim olduğu hususunda, sizi imtihan etmek için, gökleri ve yeri altı günde yaratan O’dur. Bundan önce ARŞ’ı, su üstünde idi. (Yer ve gökler yaratılmadan önce hükümlanlığı su üzerindeydi. Suyu daha evvel yaratmıştı). Böyle iken, eğer sen (Ey Rasûlüm) desen ki: “Öldükten sonra muhakkak siz dirileceksiniz” kâfir olanlar mutlaka şöyle derler; “- Bu söylediğin apaçık bir aldatma ve bâtıldan başka bir şey değil...” (Kur’anı Kerim, Hûd Sûresi /7)

İnkâr edenler (kâfirler), semaların ve arzın bitişik olduğunu görmediler mi? Sonra Biz, o ikisini (biri-birinden) ayırdık. Ve her canlı şeyi sudan yarattık. Hâlâ inanmazlar mı? (Kur’anı Kerim, Enbiyâ Sûresi/30)

¹ Adıyaman Üniversitesi Bilim, Kültür ve Sanat Sempozyumu-III (ADYÜ-Sempozyum-2016), 19-20 Nisan 2016.

² Doç. Dr., Adıyaman Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi, mkarabulut@adiyaman.edu.tr

Su, “anâsır-ı erbaa” diye bilinen ‘toprak, hava, ateş, su’ olmak üzere kâinatı oluşturan dört temel unsurdan biridir. Anâsır-ı erbaa, felsefî bir terim olup bu dört temel unsurdan kuruluk, rutubet, sıcaklık ve soğukluğun oluştuğu söylenir.

Su, hemen hemen bütün mitlerde ve inanç sisteminde saflığın, temizliğin, hayat vermenin, günahlardan arınmanın, yok ediciliğin simgelerindendir. Su, halk yaşamında, hikaye, masal, mitoloji vb. olumlu ve olumsuz taraflarıyla yer alır. Örnek olarak masalarda ‘Çay Ninesi, Su Anası’ gibi adlarla bilinen su ruhlarının kendilerine yapılan iyilik ve kötülük doğrultusunda, masal kahramanlarını su ile ödüllendirmesi ya da cezalandırması konu edilmiştir. Bu yaklaşım iyi su, kötü su düalizmini de açığa çıkarır.

Tasavvuf edebiyatının, İslam mistisizminin önde gelen isimlerinden Yunus Emre, suyu hayatın ve yaratılışın cevheri olarak niteler. O, Allah aşkını dile getirirken bazen damladan (katre) deryaya (umman) döner, bazen suyun kendisi olur:

“Bir dem çıkar ‘Arş üzere bir dem iner tahte’s-serâ

Bir dem sanasın katredür bir dem taşar ‘umman olur”

Yunus, Hz. Muhammed (S.A.V.)’in ve Hz. Ali’nin yaratılmasını hatırlattıktan sonra, bir cevher denizine benzettiği Kur’an’dan söz eder. Hak kudretinden yaratılmış gevher denizinden içen Yunus kendinden geçmiştir.

Su, gercekte tabiatta bulunan ve sadece insanın değil, bütün canlıların hayat kaynaklarından biridir. Şair, tabiatı; tabiatın özüne inerek anlatır. Şair, akıldan üstün bir meleke olan imgelemi ile görünen varlığın altında yatan öze kadar sızmayı başarır.

Tabiatın, dolayısıyla su imgesinin farklı kullanımları halk şiirinde çokça yer alır. Türk halk edebiyatında su, sevgilinin saflığını, temizliğini vb. ifade eden bir varlıktır. Örnek olarak Karacaoğlan’ın koşmalarında su motifi pınar, nehir, derya olarak görülmektedir ve genellikle sevgili (suna, ördek vb.) ile birlikte kullanılır:

Klasik Türk şiirinde su imgesi birçok şairin ilgi alanına girmiştir. Özellikle “su” redifli şiirlere Klasik şiirde çok rastlanır. Bu dönemin su temalı en meşhur manzumesi olan Fuzulî’nin “**Su Kasidesi**”nde başını taştan taş vurarak gezen avare su, temiz yaratılışı ile dini ve kutsal bir yapıya bürünerek Hz. Muhammed’in (S.A.V.) yoluna uymuş ve insanlığa temiz yaratılışını açıkça göstermiştir:

“Tıynet-i pâkini rûşen kılmış ehl-i âleme

İktidâ kılmış tarîk-i Ahmed-i Muhtâr’e su”

Yahya Kemal Beyatlı’nın şiirlerinde su imgesi çok defa deniz kavramında karşılığını bulur. Şairin “**Açık Deniz**” başlıklı şiirinde deniz imgesi sonsuzluk duygusunun bir

yansımasıdır. Bu şiir, “sonsuzluk duygusunun hâkim olduğu mekânda “ilerleme”, mekânda “genişleme”, mekânda “yayıma” ve “yaşama” idealinin tahassürlerinden neşet eden bir ‘iç sıkıntısı’nın çığlığıdır. Mahzûn sınırların ötesinde kalan vatan topraklarının dinmeyen feryâdı, bitmeyen ağrısıdır.”

“Gördüm deniz dedikleri bin başlı ejderi;

Gördüm güzel vücûdunu zümrütliyen deri

Fecr-i Âti şiirinin en önemli ismi **Ahmet Hâşim**’in poetikasının temelinde çocukluk yılları, annesi, Bağdat geceleri ve Dicle kıyıları yer alır. Belki de Hâşim, taşıdığı şair duyarlılığını çocukluk yıllarına, annesiyle arasındaki güçlü sevgi bağına ve ilk anılarının kaynağı olan Bağdat’a borçludur. Onun *Şi’r-i Kamer* adlı kitabındaki şiirlerinde genel olarak çocukluk yıllarının izleri görülür. Hâşim, Bağdat’ın serin gecelerinde annesinin elinden tutarak Dicle kıyılarını seyrettiği dönem şairin bilinçaltında derin izler bırakır. Dicle nehri küçük çocuğun su imgesini bilinçaltında oluşturduğu güçlü bir unsurdur. Hâşim’in su ile anne imgesini kullanması bu dönemden kalan hatıralara kadar gider:

”Bir hasta kadın, Dicle’nin üstünde, her akşam

Bir hasta çocuk gezdirerek, çöllere gül-fâm

Sisler uzanırken, o senin doğmanı bekler.”

Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin ilk edebî topluluğu olan Yedi Meşaleciler Hareketi’nin kurucularından olan Ziya Osman Saba’nın “**Oda**” adlı şiirinde geçen dizelerde Saba’nın şiirinde çokça geçen oda, kapı, perde, cam, pencere ve duvar gibi eve ait nesne ve bölümler imgesel bağlamda ele alınmıştır.

Ömer Bedrettin Uşaklı, “**Deniz Sarhoşları**” adlı şiirinde herhangi bir insana/kişiye yer vermemesine rağmen, dalgalar kişileştirilerek imgesel bir yapı oluşturulur. Şair bunu “köpükten omuzlar, mağrur başlar, deniz sarhoşları, gitgide coşmaları, rüzgârların ışıltısı en yakın yoldaşları, çılgın gönüllü, deli aşıklar” ifadeleriyle ortaya koyar. Şair bu şiirde “insan gayrişuurunda yaşayan archétypal bir hayalî, bir miti yakalamıştır.

“Köpükten omuzları birbirine dayanmış,

Yüksek, mağrur başları akşam rengiyle yanmış,

Sahile koşuyorlar bak deniz sarhoşları!...

Su edebi eserlerin bir kısmında anneye dönüşü simgeler. Psikanalitik açıdan bakıldığında anneye dönme (sendromu), özellikle beslenme, korunma, sevgi ve sıcaklık dolu bir makâna ulaşma arzusudur. Bu, kişinin her şeyden kaçma isteği sonucunda oluşan psikoz olarak da ifade

edilebilir. Cahit Sıtkı Tarancı'nın **“Anne Ne Yaptın”** adlı şiiri tamamen anneye dönüş imgesiyle kaleme alınmıştır:

“Anne sana kim dedi yavrunu doğurmayı?
Sanki karnında fazla yaramazlık mı ettim?
Senden istemiyordum ne tacı ne sarayı
Karnında yaşıyordum kafiydi saadetim.”

Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirlerindeki yaşam-ölüm tezadı su imgesinde de görülür. Şair, suyun olumlu-olumsuz taraflarını değişik şiirlerinde ele alır. Otuz Beş Yaş Şiiri'nde , “Su insanı boğar, ateş yakarmış” dizesiyle suyun olumsuz, boğucu özelliğine gönderme yapmıştır.

Orhan Veli Kanık'ın hayatında ve şiirlerinde su ve deniz unsurunun önemli yeri vardır. “O, rüyalarında bile ‘allı pullu gemiler’ görür. Yahya Kemal ve Sait Faik'ten sonra Türk edebiyatında denizi ve İstanbul'u en güzel anlatanlardan biri odur. İstanbul'u Dinliyorum, Hürriyete Doğru ve Deniz Kızı adlı şiirleri Türkçenin en güzel şiirlerindedir.”

İlhan Berk'in **“Günaydın Yeryüzü”** ve **“Çivi Yazısı”** adlı şiirlerinde çok defa su kadın imgesi ile beraber kullanılır. Ayrıca, su temizlik sembolü olarak pis olan her şeyi yok etmek ister. Bu yok etme durumu *Güneşi Yakanların Selamı* adlı şiir kitabında çok yerde kullanılır.

Sezai Karakoç, **“Yağmur Duası”** şiirinde İslami yaşamda önemli yere sahip olan yağmur duası inanişından bahseder:

Yağmur duasına çıksaydık dostlar,
Bulutlar yarılır gökler açardı.
Şimdi ne ihtimal, ne de imkân var.
Göge hükmetmekten kolay ne vardı,
Yağmur duasına çıksaydık dostlar!

Nazım Hikmet'in **“Masalların Masalı”** şiirinde su ve güneş merkezde yer alır. Şair, su ile güneşin aşkından oluşan doğanın çocukları ve bütün canlılardan bahseder.

“Su başında durmuşuz,
çınar, ben, kedi, güneş, bir de ömrümüz.
Suda suretimiz çıkıyor,
çınarın, benim, kedinin, güneşin, bir de ömrümüzün.
Suyun şavkı vuruyor bize,

çınara, bana, kediye, güneşe, bir de ömrümüze .

Su, çeşme kavramlarını anne/kadın imajını çağrıştıran bir yapıda Sezai Karakoç'un “**Köşe**” (5. Kesit) şiirinde görmek mümkündür. Şair, yeraltı sularına, karanlığa, korkulara karşı korunmak ister. Şair şiirin son kısmında “Sen bölünmez bir anne / Bir çeşme” diyerek su-anne imgesi oluşturur:

“Beni yeraltı sularına karşı iyi savun
Tırnağını taşa sürten yitik keçilere karşı
Bu çeşmenin üç köşesinden hangisinden su içecek
...
Ben bölünmez bir şairsem
Sen bölünmez bir anne
Bir çeşme”

Su kavramı birçok şiirde ‘yağmur’ imgesine dönüşerek yeni ve farklı anlamlar kazanır. Özellikle İslami gelenekte yağmur; bereket ve rahmet olarak karşılık bulur. “Nurullah Genç, ‘rahmet’i çağrıştırmaya sebebiyle ‘yağmur’ teşbihi çerçevesinde yaklaştığı uzun şiirinin sonunda Hz. Peygamber’e olan derin sevgisini O’na bu dünyada kavuşamamanın hasretini dile getirir.”

“Yağmur, seni bekleyen bir taş da ben olsaydım
Çölde seni özleyen bir kuş da ben olsaydım
Dokunduğün küçük bir nakış da ben olsaydım
Sana sırılsıklam bir bakış da ben olsaydım

NECİP FAZIL KISAKÜREK’İN ŞİİRLERİNDE “SU” İMGESİ

Necip Fazıl’ın “**Su**” başlıklı sekiz şiiri yer almaktadır. Şair suyu arıttıcı, her zaman temiz kalan ve rehberlik yapan kutsal bir unsur olarak ifade eder. Su bütün şiirler boyunca maddi ve manevi özellikleriyle ön plana çıkar:

SU - 1

Bir hamam ki, arınma gayesinden şaheser;

Arınmışların yeri, Cennette nurlu Kevser. (Kısakürek, 1995: 188)

SU - 2

Kâinatta ne varsa suda yaşadı önce;

Üstümüzden su geçer doğunca ve ölünce. (Kısakürek, 1995: 189)

SU - 3

İnsanlar habersizken yolların verâsından,

Gökle toprak arası su şaşmaz mecrâsından. (Kısakürek, 1995: 190)

SU - 4

Su kesiksiz hareket, zikir, ahenk, şırıltı;

Akmayan kokar diye esrarlı bir mırıltı. (Kısakürek, 1995: 191)

SU - 5

Kâh susar, kâh çırpınır, kâh ürperir, kâh çağlar;

Su, eşyayı kemiren küfe ve pasa ağlar. (Kısakürek, 1995: 192)

SU - 6

Su bir şekil üstü ruh, kalıplarda gizlenen;

Yerde kire battı mı, bulutta temizlenen... (Kısakürek, 1995: 193)

SU - 7

Bu dünya insanlığa manevi hamam olsa;

Her rengiyle insanlık tek renkte tamam olsa... (Kısakürek, 1995: 194)

SU - 8

Su duadır, yakarış, ayna, berraklık, saffet;

Onu madeni gökte altınlar gibi sarfet! (Kısakürek, 1995: 195)

Necip Fazıl, suyu “**Su-1**”de suyu, Cennet’te nurlu Kevser ve arınma unsuru olarak ifade eder. Şair, “**Su-2**”de kâinatta her şeyin önce suda yaşadığını ve suyun insanın doğum ve ölümünde kullanıldığını, “**Su-3**”te yaratılışın ilk yıllarında bile suyun kendi yolunu bildiğini söyler. Kısakürek, “**Su-4**”te suyu kesiksiz hareket, zikir, ahenk, şırlı ve esrarlı bir mırıltıya, “**Su-5**”te suyun adeta susan, çırpınan, ürperen ve ağlayan bir canlı varlığa, “**Su-6**”da suyu yerde ve gökte var olan şekil üstü ruha benzetir. Necip Fazıl “**Su-7**”de suyu insanlık için manevi temizlik unsuru, “**Su-8**”de suyu dua, yakarış, ayna, berraklık ve saffet olarak niteler.

Necip Fazıl, su imgesini “**Sakarya Türküsü**” başlıklı şiirinde Türk İslam sentezli bir bakış açısıyla kullanır. “Necip Fazıl, Türk İslam ülküsüne sahip bir şairdir. Onun için Sakarya bu ideali simgelemektedir. Bu mefkûrede Sakarya yalnız değildir. Şair de ona eşlik etmektedir.” (Şengül, 2011: 113)

“İnsan bu, su misali, kıvrım kıvrım akar ya;
 Bir yanda akan benim, öbür yanda Sakarya.
 Su iner yokuşlardan, hep basamak basamak;
 Benimse alın yazım, yokuşlarda susamak.
 Her şey akar, su, tarih, yıldız, insan ve fikir;
 Oluklar çift; birinden nur akar; birinden kir.
 Akışta demetlenmiş, büyük, küçük, kâinat;
 Şu çıkan buluta bak, bu inen suya inat!” (Kısakürek, 1995: 398-399)

Necip Fazıl, “**Bu Yağmur**” şiiri, her şeyden önce reel, maddî bir varlık alanına dayanır

Bu yağmur, bu yağmur, bu kıldan ince,
 Nefesten yumuşak yağın bu yağmur.
 Bu yağmur, bu yağmur bir gün dinince,
 Aynalar yüzümü tanımaz olur.

Bu yağmur, kanımı boğan bir iplik,
 Tenimde acısız yatan bir bıçak,
 Bu yağmur, yerde taş ve bende kemik,

Dayandıkça çisil çisil yağacak.

Bu yağmur, delilik vehminden üstün,

Karanlık, kovulmaz düşüncelerden.

Cinlerin beynimde yaptığı düğün,

Sulardan, seslerden ve gecelerden...

Bu Yağmur” şiirinde “nefes, yüz, kan, ten, kemik ve beyin” kelimeleri arasındaki anlam tabakası dikkat çekicidir. Şiirde “yağmur ile nefes, kıl, iplik, bıçak, taş, kemik, düğün sözcükleri arasında güçlü anlam tabakaları yer alır. Şair, yağmuru farklı nesnelere kullanarak hayatı mefhumunu çağrıştırmak ister. Kısakürek, yağmurun dindiği günü, ömrünün sonuna geldiği gün olarak niteler.

SONUÇ

Su, yaşamın maddi ve manevi temel kaynaklarından biri olup sanat dünyasının vazgeçilmez bir unsurudur. Su, “anâsır-ı erbaa” olarak adlandırılan “toprak, hava, ateş, su” olmak üzere kâinatı oluşturan dört temel unsurdan biridir. Su, Kur’an-ı Kerim’de bazı sûrelerde kâinatın cevheri olarak ifade edilir.

Edebî eserlerde su önemli bir imge kaynağı olarak değişik anlamlarda yüzyıllarca kullanılmıştır. Türk edebiyatında su, İslâmiyet öncesinden günümüze kadar geniş katmanlı bir şekilde gelmiştir.

Modern Türk şiirinde su imgesinin anlam katmanı genişler. Necip Fazıl “Su-1”de suyu, Cennet’te nurlu Kevser ve arınma unsuru olarak ifade eder. Şair, “Su-2”de kâinatta her şeyin önce suda yaşadığını ve suyun insanın doğum ve ölümünde kullanıldığını, “Su-3”te yaratılışın ilk yıllarında bile suyun kendi yolunu bildiğini söyler. Kısakürek, “Su-4”te suyu kesiksiz hareket, zikir, ahenk, şırıltı ve esrarlı bir mırıltıya, “Su-5”te suyun adeta susan, çırpınan, ürperen ve ağlayan bir canlı varlığa, “Su-6”da suyu yerde ve gökte var olan şekil üstü ruha benzetir. Necip Fazıl “Su-7”de suyu insanlık için manevi temizlik unsuru, “Su-8”de suyu dua, yakarış, ayna, berraklık ve saffet olarak niteler. Necip Fazıl, su imgesini “Sakarya Türküsü” başlıklı şiirinde Türk İslam sentezli bir bakış açısıyla kullanır. Şair, Bu Yağmur adlı şiirde ise su ile hayatı imgelemek ister.